

Veileder for arbeidet med tilpasset opplæring (TPO) og intensiv opplæring

Tiltaksmodellen for grunnskolene i Drangedal kommune

Om modellen

- DEL 1: fasene i modellen
- DEL 2: skjemaer og maler
- DEL 3: pedagogisk analyse, kartlegginger og andre ressurser

Innhold

Tiltaksmodellen for grunnskolene i Drangedal kommune	1
Innledning	2
Om modellen	3
Viktige begreper å kjenne til og viktige premisser for arbeid med tiltaksmodellen	4
Om tilpasset opplæring (TPO)	4
Tidlig innsats og intensiv opplæring	4
Pedagogisk- psykologisk tjeneste (PPT)	5
DEL 1: De ulike fasene i modellen	6
Fase 1	6
Hva skjer i fase 1?	7
Fase 2	7
Saken løftes inn i fagforum for skolene (FFS)	7
Hva skjer i fase 2?	8
Fase 3	9
Henvvisning til PPT	9
DEL 2 :Skjemaer og maler	10
Fase 1.	10
Fase 2.	10
Fase 3.	10
DEL 3: Pedagogisk analyse, Kartlegginger og andre ressurser	11
Hensikt med kartlegging?	12
Hva kan kartlegging være?	12
Nasjonale kartleggingsprøver	12

Innledning

Om modellen

Det er et overordnet mål å videreutvikle kvaliteten i skoler slik at alle barn og elever får lære, mestre og utvikle seg i inkluderende fellesskap. Kvalitet på det ordinære tilbudet kan gi mindre behov for særskilte ordninger for enkeltbarn. Skal kvaliteten bli bedre, er kultur, kunnskap, kompetanse og kapasitet sentrale faktorer. Alle barnehager og skoler skal arbeide for å utvikle en kultur for inkludering og tidlig innsats.

Meld.St 6 (2019-2020) Tett på

Denne veilederen med tiltaksmodellen er utarbeidet for at skolene i Drangedal kommune skal ha en systematisk, forutsigbar og tilnærmet lik praksis i arbeidet med tidlig innsats, intensiv opplæring og tilpasset opplæring. Veilederen skal brukes som et oppslagsverk og bidra til kontinuerlig kvalitetsforbedring i alle ledd.

Tiltaksmodellen beskriver de ulike fasene i arbeidet med tidlig innsats, intensiv- og tilpasset opplæring frem til PP-tjenesten mottar henvisning om sakkyndig vurdering.

Modellen skal bidra til at:

- barn og unge får oppfylt sine rettigheter etter Opplæringsloven
- det skapes en felles forståelse og et felles språk knyttet til saksgang
- skolene i kommunen utvikler felles profesjonsfaglige arbeidsrutiner gjennom organisasjonsutvikling og kultur-bygging
- kvalitetssikring av samarbeidet mellom skole, hjem og PP-tjenesten
- det tverrfaglige samarbeidet rundt barn og unge ivaretas gjennom faste samarbeidsarenaer
- oppgaver og ansvar for de ulike aktørene klargjøres

Tiltaksmodellen ses i sammenheng med:

- [Veileder for tilpasset opplæring og individuell tilrettelegging](#)

Tiltaksmodellen kan også suppleres av og ses i sammenheng med:

- [Handlingsveilederen for Bedre tverrfaglig innsats \(BTI\):
https://drangedal.bedreinnsats.no/bti-veileder/](https://drangedal.bedreinnsats.no/bti-veileder/)

Viktige begreper å kjenne til og viktige premisser for arbeid med tiltaksmodellen

Normalitetsbegrepet:

Det normale og gjennomsnittlige blir målestokken man skal sammenligne seg med. Hva om barnet viser seg å falle litt utenfor et trangt skjema for gjennomsnitt og normalitet? *Kilde: Dr. Philos. Lars Grue*

- *Viktige refleksjonsspørsmål:*
  - *Hva er normalt og hva er da innenfor eller avvik fra den såkalte normalen?*
  - *Hvor skal vi sette grensen for normalitet og avvik og hva påvirker vårt syn på hvor grensen går?*
  - *Hvor vide er rammene for normal-området på vår enhet? Hva kan defineres som «innenfor» en normal atferd og normal utvikling?*

Om tilpasset opplæring (TPO)

Opplæringsloven kap. 11: § 11-1 sier om tilpasset opplæring: Kommunen og fylkeskommunen skal sørge for at opplæringa er tilpassa, det vil seie at elevane får eit tilfredsstillande utbytte av opplæringa uavhengig av føresetnader, og at alle skal få utnytta og utvikla evnene sine. Lærebedrifta skal sørge for tilpassa opplæring for dei som har læretid i bedrift.

Tilpasningene skal i hovedsak skje innenfor fellesskapet. Skolen må sørge for at elevene opplever å høre til og at de er en del av fellesskapet, og skal jobbe aktivt for at elevene er inkludert både faglig og sosialt. Det følger av forarbeidene til bestemmelsen (Prop. 57 L, 2022-2023, merknader § 11-1) at med tilpassa opplæring sikter man til en faglig, metodisk og sosial tilpasning av opplæringen slik at elevene får realisert potensialet sitt i så stor grad mulig innenfor fellesskapet. Skolen kan blant annet tilpasse opplæring gjennom; arbeidsformer og pedagogiske metoder, bruk av læremidler, organisering og i arbeidet med læringsmiljøet, læreplaner og vurdering. *Kilde: udir.no/laring-og-trivsel/tilpasset-opplæring*

Tidlig innsats og intensiv opplæring:

Tidlig innsats handler om å sette inn tiltak og tilpasse opplæringen med en gang en elev har behov for tilrettelegging, istedenfor å vente og se. Opplæringsloven § 11-2: Kommunen og fylkeskommunen skal sørge for at lærarane følgjer med på utviklinga til elevane og melder frå til rektor dersom det er tvil om at ein elev har tilfredsstillande utbytte av opplæringa. Om det må til, skal skolen setje i verk eigna tiltak, jf. §§ 11-1 og 11-3.

Behovet for tidlig innsats kan oppstå gjennom hele utdanningsløpet. Derfor er det avgjørende at læreren systematisk kartlegger elevenes behov og setter inn egnede tiltak på bakgrunn av det. Slike tiltak kan være av større eller mindre omfang, og av kortere eller lengre varighet. Dersom tiltak blir satt inn tidlig nok kan det bidra til å forhindre at utfordringer vokser seg større og blir et hinder for elevenes læring og utvikling.

I kap. 11 § 11-3 sier opplæringsloven om intensiv opplæring på 1-4 trinn at: På 1. til 4. trinn skal kommunen sørge for at elevar som står i fare for ikkje å ha forventet progresjon i lesing, skriving eller rekning, raskt får eigna intensiv opplæring. Dersom det er best for eleven, kan den intensive opplæringa i ein kort periode givast som eineundervisning.

Intensiv opplæring er et tiltak innenfor tilpasset opplæring, og er en kortvarig og målrettet innsats for elevene på 1.–4. trinn som står i fare for å ikke ha forventet progresjon i lesing, skriving eller regning. Målet er at eleven skal få støtte og oppfølging raskt, slik at utfordringene ikke får mulighet til å utvikle seg videre i opplæringsløpet. Elevene skal settes i stand til å følge en alminnelig progresjon i undervisningen, og å kunne nå kompetansemålene *Kilde: <https://www.udir.no/regelverk-og-tilsyn/skole-og-opplaring/veileder-for-tilpasset-opplaring-og-individuell-tilrettelegging/tiltak-innenfor-tilpasset-opplaring/>*

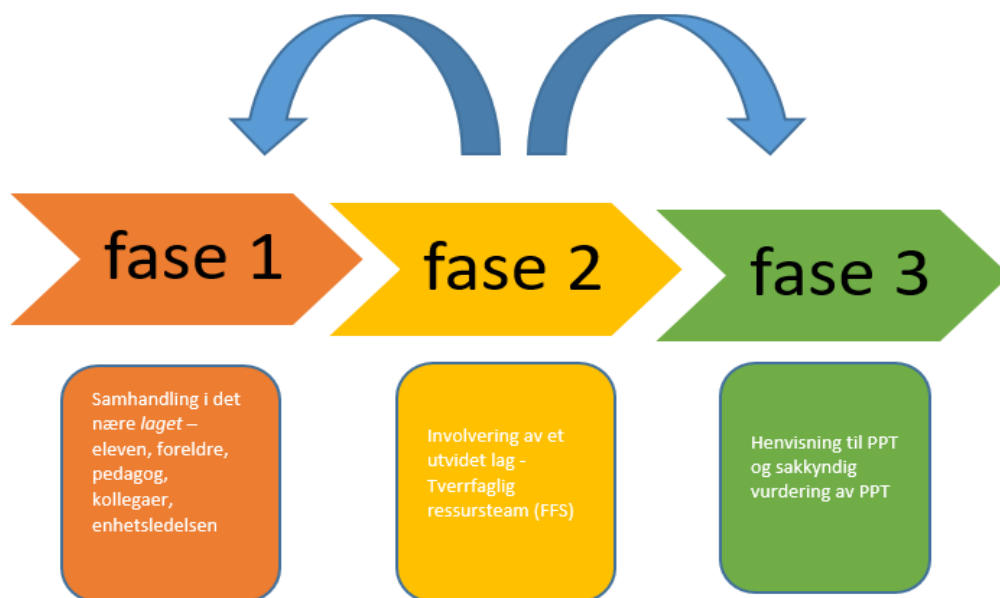
Pedagogisk- psykologisk tjeneste (PPT):

Alle kommuner og fylkeskommuner skal ha en PP-tjeneste. PP-tjenesten er skoleeiers sentrale sakkyndige organ. PP-tjenesten har to lovfestede oppgaver

- PP-tjenesten skal sørge for at det blir utarbeidet sakkyndig vurdering når loven krever det.
- Tjenesten skal hjelpe skolen i arbeidet med kompetanseutvikling og organisasjonsutvikling for å legge opplæringen bedre til rette for elever med særlige behov (PP-tjenestens systemrettede arbeid)
  - PPT skal arbeide forebyggende

DEL 1: De ulike fasene i modellen

Skolene følger tiltaksmodellens faser i arbeidet med tidlig innsats og tilpasset opplæring

Fase 1

Det arbeides med saken i det nære laget rundt barnet:

Eleven, foresatte, pedagog, kollegaer, enhetsledelsen, TPO-team.

Fasen kjennetegnes ved at noen på skolen eller foreldrene til eleven(e) stiller spørsmål ved om eleven(e) får tilfredsstillende utbytte av den ordinære opplæringen. Årsaken til bekymringen kan være at grupper, klasser, elever strever faglig eller sosialt. Skolen har plikt til å vurdere og prøve ut tiltak med sikte på å gi eleven(e) tilfredsstillende utbytte av opplæringen.

I denne fasen får eleven(e) ordinær og tilpasset opplæring, ikke individuelt tilrettelagt opplæring.

Hva skjer i fase 1?

- Læreren **reflekterer** med kollegaer om den begynnende bekymringen, iverksetter eventuelle endringer og evaluerer effekten

Ved fortsatt bekymring:

- **Drøft bekymringen med eleven, foresatte, skolens TPO-team og/eller med nærmeste leder**
Bør eventuelt foreldrene anmodes om å teste barnets syn og hørsel?

- Skolen prøver ut **nye tiltak**

- Skolen foretar en pedagogisk analyse og utarbeider en plan for TPO-tiltak. Dette gjøres via skjemaet «drøfting, kartlegging, iverksettelse og evaluering av ulike tiltak»
  - Lærer og TPO-teamet, i samarbeid med elever og foresatte, evaluerer med jevnlig mellomrom om tiltakene kan legges bort eller bør fortsette, om de bør endres og/eller om det er behov for ytterligere kartlegginger og undersøkelser. (Eventuelle videreføring av tiltak eller nye tiltak legges inn i plan for TPO-tiltak)
  - Evalueringer må inneholde vurderinger om elevenes progresjon eller manglende progresjon
  - Skjemaet er skolens **dokumentasjon** over hva som er gjort og hvilket arbeid som er utført av skolen
  - Enhetens TPO-team vurderer om det er behov for veiledning fra andre på et systemrettet nivå
- Dersom tiltakene ikke gir fremgang/bedring skal det sendes en tilmelding til Fagforum Skole. Foreldre må ha gitt sitt samtykke til dette. Da er vi over i fase 2.

Fase 2

Saken løftes inn i fagforum for skolene (FFS)

Fasen kjennetegnes ved at lærer(e) over tid har iverksatt tiltak uten at det har gitt ønsket effekt eller progresjon. Tilpasninger og tiltak er dokumentert i skjemaet «drøfting, kartlegging, iverksettelse og evaluering av ulike tiltak». Bekymringen/saken sendes via rektor som en tilmelding til Fagforum Skole (FFS).

Fagforumets faste tverrfaglige sammensetning: Skolenes ledelse, medlemmer av skolenes TPO-team, helsesykepleier, barnevernet, PPT og skolefaglig rådgiver. I tillegg vil lærer(e) som har levert tilmeldingen delta i møtet når bekymringen/saken drøftes.

Hva skjer i fase 2?

Skjemaet "Tilmelding til Fagforum Skole" og utfylt skjema for «drøfting, kartlegging, iverksettelse og evaluering av ulike tiltak» oversendes fra rektor til skolefaglig rådgiver i henhold til frist oppsatt i møteplan.

Skolefaglig rådgiver har ansvaret for at det:

- lages en møteplan for FFS-møter for hvert semester
- senest en uke før møtet sendes ut en saksliste med problemstillinger som skal tas opp

Kontaktlærer informerer om saken for medlemmer av Fagforum Skole med utgangspunkt i "Tilmelding til Fagforum Skole", utfylt *skjema for «drøfting, kartlegging, iverksettelse og evaluering av ulike tiltak» og analyse av opprettholdende faktorer j.fr pedagogisk analysemodell*

Fagforumets medlemmer skal:

- Være forberedt på problemstillingene
- Bidra med eventuelle undersøkende spørsmål, med veiledning og faglig kompetanse/vurderinger
- Vurderer om det er hensiktsmessig og/eller nødvendig med ytterligere undersøkelser
  - Ev. foreslår opplegg eller tester som bør tas av skolen
  - Det kan vurderes om PPT skal foreta observasjoner og veilede på systemnivå
  - Det avklares om andre deltakere i fagforumet skal foreta undersøkelser eller iverksette tiltak

Fagforumet skal drøfte og avklare veien videre:

- 1) Med bakgrunn i drøftinger vurderes det om skolen skal jobbes videre med nye tiltak, nye undersøkelser/kartlegginger eller observasjoner
  - a. Individnivå - Det avtales en obligatorisk *samtale* med de foresatte, lærer, og rektor. Målet er at eleven skal få et godt tilrettelagt undervisningstilbud gjennom TPO. Tiltak og prosess videre i arbeidet klargjøres for foresatte og elev (plan for TPO-tiltak).
  - b. Systemnivå: Det avtales tiltak på systemnivå
- 2) Med bakgrunn i drøftinger gjøres en vurdering på om dette skal henvises til PPT. Da er vi over i fase 3.
  - c. Det avtales da en obligatorisk *samtale* med de foresatte, lærer og rektor.

Fase 3

Henvisning til PPT

Fasen kjennetegnes av at PPT mottar en henvisning. Dersom henvisning er på individnivå, foretar PPT en sakkyndig vurdering av opplæringen og om eleven vil kunne få et tilfredsstillende utbytte av opplæringen innenfor rammene av tilpasset opplæring eller om det er behov for individuelt tilrettelagt opplæring.

Før en henvisning fra skolen til PPT skal saken være drøftet i Fagforum Skole (FFS).

Når skolen sender henvisning til PP-tjenesten, skal det i tillegg til henvisningsskjema (to ulike skjemaer; individsak eller systemsak) legges ved:

- Ved individsak: Skriftlig samtykkeerklæring fra foreldre og fra elever over 15 år
- Pedagogisk rapport
- Skjema for drøfting, kartlegging, iverksettelse og evaluering av ulike tiltak
- Eventuelt en utvidet/revidert plan for TPO-tiltak fra fase 2
- Eventuelt eget rehenvisningsskjema ved aktive saker som trenger ny sakkyndig vurdering

I alle fasene i tiltaksmodellen er det den enkelte skole som til enhver tid har ansvar for å følge opp og koordinere arbeidet rundt eleven. Det understrekes at det også i fase 3 er skolen, ved vedtaksmyndighet som er ansvarlig i saken selv om barnet i individsaker er henvist til PP-tjenesten, helsetjenesten eller andre samarbeidspartnere.

DEL 2 : Skjemaer og maler

Fase 1.

- Samtykkeskjema
- Skole: Skjemaet for drøfting, kartlegging, iverksettelse og evaluering av ulike tiltak (*med plan for TPO-tiltak*)

Fase 2.

- Individ: Tilmelding til Fagforum Skole (FFS) med problemstilling, samtykkeskjema fra foresatte og underskrift av rektor
- Systemsak: Tilmelding til Fagforum Skole (FFS) systemsak med underskrift av rektor
- Foresattes samtykke ved henvisning i individualsak
- Skjemaet for drøfting, kartlegging, iverksettelse og evaluering av ulike tiltak (*med plan for TPO-tiltak*)

Fase 3.

- Henvisningsskjema PPT (to ulike skjemaer; individualsak eller systemsak)
- Foresattes samtykke ved henvisning i individualsak
- Skjemaet for drøfting, kartlegging, iverksettelse og evaluering av ulike tiltak (*med plan for TPO-tiltak*)
- Pedagogisk rapport
- Eventuell en utvidet/revidert plan for TPO-tiltak fra fase 2
- Eget rehenvisningsskjema ved aktive saker som trenger ny sakkyndig vurdering

Skjemaene og malene ligger vedlagt *Tiltaksmodellen*

DEL 3: Pedagogisk analyse, Kartlegginger og andre ressurser

Pedagogisk analyse som verktøy :

Dette er en tilnæringsmåte til utfordrende situasjoner knyttet til sosial og faglig læring i et systemisk perspektiv. Utfordringene eller situasjoner belyses med ulike perspektiver for å få en god oversikt og innsikt i et barn eller ungdoms utfordring. En ting er å få oversikt, men like viktig er det å ha **systematikk i arbeidet med utfordringen**. Thomas Nordahl (Nordahl, 2014) har utarbeidet et punktvis oppsett som ivaretar en systematisk tilnærming:

- **Formulere problemstilling** (hva er problemet/utfordringen man ønsker å endre)
- **Målformulering** (hvordan skal ønsket endring se ut/være – en fordel å lande på noe som er konkret og målbart)
- **Innhente informasjon** (dette gjøres noe ganger også før man formulerer problemstilling)
  - **Individperspektiv:** Egenskaper knyttet til barnet/ungdommen (individuelle trekk eller kjennetegn, eller eksempelvis diagnoser og/eller familiesituasjonen)
  - **Aktørperspektiv:** Hva sier barnet eller ungdommen selv? (Hvordan oppleves situasjonen for han/henne?)
  - **Kontekstperspektiv:** Fokus mot omgivelsene som utfordringen har oppstått i - i skolen (skolens organisering, klassen og undervisningen)
    - NB! Unngå «raske» årsaksforklaringer og fordeling av skyld for utfordringen som har oppstått. Dette handler om å hente informasjon fra et nødvendig perspektiv for å kunne finne bedre ut av hvordan ting henger sammen.
- **Analyse av opprettholdende faktorer** (med utgangspunkt i innhentet informasjon; vurdere hvilke faktorer som kan være med på å opprettholder utfordringen/problemet)
- **Utarbeide strategier og tiltak** (med utgangspunkt i den pedagogiske analysen av opprettholdende faktorer)
- **Gjennomføre tiltak** (tiltakene skal redusere eller fjerne problemet/utfordringen)
- **Evaluerer** (hvordan virker iverksatte tiltak – hva har fungert/ikke fungert og hva er grunnen)
- **Revidering?** (hvis tiltak ikke har vært iverksatt eller ikke gitt ønsket resultat, vil det være nødvendig å eventuelt innhente mer informasjon og gjøre ny analyse av situasjonen eller utfordringene)

Punktene og pedagogisk analyse som verktøy bør også benyttes på systemsaker.

NB! Punktene må ikke sees på som rigide der de ulike trinnene/punktene *må* inntreffe i rekkefølge. Det viktigste er å vise hvordan en prosess er tenkt å forløpe. *Kilde: LP-modellen*

Hensikt med kartlegging?

Formålet med kartleggingsprøver på grupper av elever/årskull er å finne de elevene som trenger ekstra hjelp og støtte. Resultater følges opp i klasserommet, av skolen/rektor og av kommunen/skoleeier.

Formålet med å kartlegge enkeltelever i eksempelvis forbindelse med en bekymring rundt progresjon/utvikling og forståelse, er å identifisere utfordringsområder mer spesifikt for å kunne sette inn riktige tiltak individuelt.

Hva kan kartlegging være?

- samtaler og observasjon (eksempelvis elevsamtaler, samtaler med foresatte og fagsamtaler med kollegaer (viktig i pedagogisk analyse))
- bruk av digitale kartleggingsressurser enten i læreverk eller gjennom egne moduler
- bruk av system-dokumentasjon (eksempelvis fraværsregistrering eller logg-føring)
- elevarbeider
- screeninger som eksempelvis *Ringeriksmaterialet*, *Ordkjedetesten*, *Logos* (kreves godkjent sertifiseringsbevis) og *Språk 6-16*.

De nasjonale kompetansesentrene har mange digitale og faglig kvalitetssikrede ressurser som det anbefales å følge med på, vurdere og bruke. Under er det et utvalg av disse.

<https://www.statped.no/>

<https://www.uis.no/nb/lesesenteret>

<https://nafo.oslomet.no/kartlegging-og-utredning/kartlegging-av-minoritetsspraklige-elever/>

<https://www.matematikkssenteret.no/>

<https://www.uis.no/nb/laringsmiljosenteret>

<https://www.udir.no/>

Nasjonale kartleggingsprøver

I tillegg til lokalt valgte kartleggingsverktøy følger skolene opp de nasjonale obligatoriske kartleggingene.

Kartleggingene gjennomføres i tre bolker: *Forberede – Gjennomføre – Følge opp*

Disse kartleggingene gir mye informasjon både på kommunenivå, skolenivå, klassenivå og ikke minst på individnivå. Det er viktig at den enkelte skole med sine faglærere følger opp kartleggingsresultater systematisk.

Tilgjengelige kartleggingsprøver og hva som til enhver tid er obligatorisk vil være i dynamisk endring. Det er viktig å holde seg oppdatert på dette.